

ČOVJEK SVE AKTIVNIJI I SVE KOOPERATIVNIJI*

Jure Juras

Premda *uzlazna linija humanog razvoja čovječanstva* nije pravocrtna u svakoj relevantnoj joj *komponenti*, ni u svakom geografskom *prostoru*, ni u svakom historijskom *periodu*, teško bi ipak bilo osporavati globalni napredak, tj. sam uzlazni karakter te linije ili krivulje od prethistorije do danas. Nesumnjivo su svuda iz dana u dan povećane i proširene *kvalitetne mogućnosti* za puniji ljudski život sve većeg broja ljudi. Personalna *avantura* sve manje je slučajan privilegij malobrojnih pojedinaca. Naprotiv, *personalizacija historije* sve očitije postaje pojava objektivno značajna i objektivno utjecajna, pa s pravom možemo govoriti o *napretku* čak i u *najsuptilnijem smislu*.

Ako primjeren ritam takvog napretka (primjeren u kvalitetu i kvantitetu čovječstva) smatramo najvažnijim kriterijem i posljednjom svrhom u svojem osobnom životu s obzirom na sebe i druge ljude, moramo sebi pravovremeno postaviti niz pitanja i dati niz odgovora da bi *sredstva* našeg angažmana doista odgovarala *svrsi* kojoj težimo.

Mnoga od tih pitanja su sasvim *konkretna i kratkoročna* u užem profesionalnom, stručnom i tehničko-metodskom smislu. Dakako, i ona su vrlo važna! Neka su, međutim, *apstraktna, vizionarska i dugoročna* u najboljem smislu riječi. To su pitanja koja obično nazivamo teorijskim, teorijsko-filozofskim, čak idejnim pitanjima. U svakoj djelatnosti, u svakoj nauci, u svakoj grupi nauka ima mnogo takvih teorijskih pitanja. Najteža i najodlučnija su upravo ona koja se tiču smisla i karaktera *globalnog napretka*

* Tokom ljeta 1969. godine održano je u Herceg-Novom već treće po redu višednevno savjetovanje Međunarodne konferencije »NAUKA I DRUŠTVO«, ovaj put o temi »*Predviđanje budućnosti*«.

Tim savjetovanjem, kojemu je prisustvovalo preko dvije stotine znanstvenih i kulturnih radnika, naša je zemlja odigrala važnu ulogu u zasnivanju nove znanstvene discipline o globalnim društvenim prognozama, koja je poznata kao znanost o budućnosti ljudskog društva ili *futureologija*. Ozbiljan studentski pristup sasvim novoj i vrlo delikatnoj problematici odlikovao je cjelokupan rad Konferencije, o čemu je objavljen opširan prikaz u časopisu »*Encyclopaedia moderna*« (Zagreb, broj 9, 1969).

U zajedničkom radu na Konferenciji sudjelovali su brojni referenti ne samo iz raznih zemalja nego i različitih po svojim strukturama i pogledima. Baš to je omogućilo širok i vrlo plodan dijalog. S Katoličkog sveučilišta u Louvainu (Belgija) došao je u Herceg-Novu profesor sociologije P. de Meester. On je govorio o temi »*Formiranje učenjaka i stručnjaka u svjetlu budućnosti*«. Profesor P. de Meester predsjedavao je posljednjoj sesiji Konferencije na kojoj je nastupio i naš autor *Jure Juras* iz Zagreba, čije izlaganje ovdje donosimo.

čovječanstva. U odgovorima na ta pitanja nesumnjivo su velik doprinos dale društvene nauke, posebno razne discipline unutar filozofije i sociologije, danas i unutar futurologije, ali fundamentalan nivo samog problema sve češće diktira najširu *interdisciplinarnu suradnju* u okviru i preko okvira društvenih nauka i *preko okvira nauke uopće*, kako u spoznajnom tako i u operativnom pogledu.

Čitav jedan znanstveni skup ili jedno opsežno predavanje ili kratko saopćenje ne može, dakako, obuhvatiti strukturu globalnog napretka u svima njezinim elementima i njihovim dinamičnim odnosima (materialiter), niti iz svih ovdje relevantnih uglova promatranja (formaliter). Međutim, *možemo se čak i u sasvim kratkoj izjavi plodno konfrontirati* i založiti za ono što netko od nas smatra izuzetno bitnim, a možda još nedovoljno uvažanim. U tim skromnim dimenzijama kreće se i ova moja intervencija.

Katkada baš ono što je opće poznato gubi svoje pravo značenje i nuždan utjecaj. Na primjer, svi ćemo lako priznati da *rad* stvara i bitno izražava čovjeka i da je čovjek upravo kroz svoj rad *društveno* biće. Nažalost, ta suhoparna konstatacija može prije prikriti smisao vlastite istine umjesto da je opravda i objelodani. Pogotovu ako realno iskustvo i realni život *otuduju* ne samo *rad* od njegova autentičnog izvora u slobodnom stvaralaštvu, i *društvenost* čovjekovu od naše slobodne čovječnosti, nego i *smisao rada* i *smisao društva* međusobno, kao što je sve to još uvijek vrlo često.

Pokušao bih ovdje zato upozoriti na *dva* momenta:

1) Globalni napredak čovječanstva promatran historiološki i futurološki daje *sve širi prostor i izvornom stvaralaštvu i potpunoj društvenosti oslobođenog čovjeka*, a time uobičajeni ljudski rad i ljudski odnosi iz dana u dan poprimaju sasvim nove kvalitete. Pod društvenošću ovdje, dakako, ne mislim samo na bučan, javan i užurban život u visokoj civilizaciji. Prava društvenost ima prije svega i izrazito vertikalnu, personalnu, intimnu dimenziju.

2) Nove kvalitete ljudskog rada i ljudskih odnosa u buduće će još *daleko više ne samo proširiti nego i približiti i povezati i stvaralaštvo čovjeka i njegovu društvenost*, društvenost od intimnih zajednica i malih radnih grupa sve do kooperacija svjetskih razmjera. Utjecaj ljudskog rada i ljudskog grupiranja, utjecaj svih podjela, oblika i nivoa *udruženog rada* na globalni napredak čovječanstva u svakom je pogledu bio vrlo velik. Utjecaj pak oslobođenog stvaralaštva i oslobođenog društva, utjecaj *sve-strane i slobodne stvaralačke kooperacije* u tom istom smislu bit će još daleko, daleko veći. Zato današnja *znanstveno-tehnološka* revolucija ipak neće biti revolucija u punom smislu svog značenja, ako *društveno-moralna* revolucija ne bukne istom snagom. Ta dva aspekta *iste* svjetske revolucije presudno određuju buduću ritam globalnog napretka čovječanstva i zato bih insistirao, skupa s tolikim drugim autorima, na njihovoj *nužnoj i skladnoj povezanosti*.

Govoreći nedavno na proslavi 50-godišnjice djelovanja Međunarodne organizacije rada u Ženevi čak i sam poglavar Katoličke crkve Papa Pavao VI upozorio je na taj problem slijedećim riječima: »Upravo u času trijumfa tehnike i njezinih gigantskih učinaka na ekonomsku proizvodnju ipak je *čovjek* onaj koji na sebe koncentrira pozornost filozofa, sociologa i političara. Jer, konačno, nema pravog bogatstva osim bogatstva čovjeka... I zato nikada više rad iznad radnika, nikada više rad protiv radnika, nego uvijek rad za radnika, rad u službi čovjeka, svakog čovjeka i *čitavog* čovjeka... Nužno je poduzeti mjere za osiguranje organskog sudjelovanja *svih* radnika ne samo u plodovima rada, nego i u ekonomskim i socijalnim odgovornostima od kojih ovisi budućnost ljudi i njihove djece.«

Ja sam, eto, citirao samo mišljenje jednog važnog službenika u području tercijarnih djelatnosti, kako je sasvim opravdano ta služba rimskog papinstva i na ovoj Konferenciji okarakterizirana. Dakako, slična mišljenja na ovom sektoru izražavaju danas i predstavnici, na primjer, Ekumenskog vijeća crkava iz Ženeve, predstavnici beogradskog, carigradskog ili moskovskog patrijarhata, i tako dalje.

*

Današnji ne samo znanstveno-tehnološki nego i kulturni (idejno-moralni, politički itd.) razvoj čovječanstva maksimalno je otkrio i potvrdio izvanredno veliku međuzavisnost svih ljudi, svih naroda, svih dijelova Zemlje. Međutim, u ovom bogatom razvoju nije naglasak jedino na međuzavisnosti i *cjelini* čovječanstva već je naglasak također i na svakom *pojedinom* dijelu, na svakom pojedinom aspektu te međuzavisnosti. Novu, bogatiju cjelinu ne sačinjavaju osiromašeni ili obezvrijeđeni dijelovi. Naprotiv, ona je emancipirana, nova i bogatija ne samo *količinom* svojih dijelova nego i njihovom *kvalitetom* i njihovom emancipacijom. Nova cjelina (ovdje ili ondje) nije danas samo veća i šira, ona je ujedno (baš kao veća i šira!) i slobodnija, raznolikija, bolje artikulirana, *sadržajnije kako u sebi samoj tako i u svakom pojedinom svojem dijelu i aspektu*... To je iskazano, predviđeno i zahtijevano u poznatoj devizi »Komunističkog manifesta« prema kojoj slobodan razvitak *svakog* pojedinog (i pojedinačnog) postaje *uvjet* slobodnog razvitka *svih skupa* (cjelina). To vrijedi za sve zemlje u svijetu i za sve pojedince!

Sudbina, dakle, čovječanstva *bitno* leži, uz ostalo, i u sudbini svakog pojedinog naroda i čovjeka, tj. u uklanjanju svake eksploatacije i svake diskriminacije prema čovjeku kao čovjeku. Zrela i autonomna *individualnost* konkretnog čovjeka, svakog od nas bez razlike, jest centar i žarište čovječstva, čovječnosti i čovječanstva, žarište slobode i napretka čitavog ljudskog *roda*. Zato našoj epohi primjeren razvoj *čitavog* čovječanstva traži punu mobilizaciju najkreativnijih i najhumanijih potencijala u *svakom* narodu i svakom pojedincu. Novi čovjek dorastao novom vremenu i dostojan novog vremena požrtvovno osvaja i u svom vlastitom biću *sve straniji duhovni horizont, ispoljava sve moćnije energije u svom radu, ali zasniva također i sve bogatije odnose s drugim ljudima* u svestranoj, postojanoj i ravnopravnoj kooperaciji. Takvo oblikovanje *mikrokozmosa* ljudske

ličnosti mora vjerno pratiti u stopu i mora bitno utjecati na *makrokozmos* našeg svijeta i na njegovu punoj čovječnosti primjerenu budućnost.

Ako futurolozi ovamo usmjere svoje teleskope, moći će — vjerujem — vrlo precizno otčitati našu sudbinu. Na svima je nama u svakodnevnom životu velika odgovornost da primarni i tačni podaci za buduću futurološku analizu ne budu sadržajno desperatni. Ne radi se samo o izbjegavanju planetarne kataklizme i sveopćeg regresa, već se radi prvenstveno o progresu, o napretku, pa *čak i o čisto ekonomskom i tehničkom napretku*.

Veliki futurolog Karl Marx i u najvulgarnijoj reinterpetaciji još uvijek dovoljno jasno poručuje novim generacijama da čak ni plodnog razvoja materijalnih snaga uskoro neće biti bez *bitno više humanizacije, šire znanstvene prosvijećenosti i punije demokratizacije* uzajamnih odnosa uma, prirode, čovjeka i društva. Zato se ne može dugo pozivati na Marxa da bi se njime licemjerno opravdavala suprotna praksa. Još manje se može takvom ili sličnom praksom stvarno doprinijeti *globalnom napretku čovječanstva* na koji se svi mi sa svih strana svijeta, iako često s krvavim rukama, zdušno zaklinjemo.

Ja bih ovo optimističko-pesimističko saopćenje (dakle, ne pesimističko-optimističko, nego optimističko-pesimističko) zaključio s napomenom da naša borba za bolji svijet *mora poći od dobra u sadašnjem svijetu* i da najprije moramo to dobro u dosadašnjem svijetu prepoznati i radosno živjeti. Potpuni prezir prema sadašnjosti u ime jedino spasonosne daleke budućnosti vodi nas *u gorku i svadljivu beskonačnost uvijek novih želja*. Naprotiv ljubav za sadašnjost i za sadašnji napredak osnova je naše sve veće radosti i aktivnosti u budućem napretku. U tom smislu govorio sam o globalnom napretku čovječanstva, o smislu i vrijednostima našeg života, o realnom optimizmu koji može *trajno*, danas i sutra obuzdavati paniku među nama i apsolutni pesimizam.